

Adopsjon av stebarn som har nådd myndighetsalderen (voksenadopsjon)

17.6.2020 (2019/3344)

Saken gjelder Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets (Bufdir) lovanvendelse i sak om adopsjon av stebarn som har nådd myndighetsalderen (voksenadopsjon). Da klager søkte om å få adoptere stesønnen på 25 år, jf. adopsjonsloven § 16, fikk han avslag fra Bufdir. Grunnen var at stesønnens mor – som klager var skilt fra - ikke samtykket til adopsjonen. Bufdir la til grunn at tidligere ektefelle – stebarnets juridiske forelder – må samtykke jf. adopsjonsloven § 13 annet ledd, også ved adopsjon av stebarn som har fylt 18 år (voksenadopsjon).

Ombudsmannen mener at det ved voksenadopsjon etter adopsjonsloven § 16 ikke kan stilles vilkår om samtykke fra tidligere ektefelle som er forelder til «barnet» i saken. Ombudsmannen ber Bufdir behandle saken på nytt.

Ombudsmannen forutsetter at Bufdir behandler fremtidige saker om voksenadopsjon i tråd med ombudsmannens forståelse av adopsjonsloven § 16 i saken her.

Ombudsmannen vil også anmode Barne- og familiedepartementet om å redigere Rundskriv Q-1245 slik at retningslinjene om adopsjon av voksne stebarn blir i tråd med ombudsmannens forståelse av adopsjonsloven § 16.

Oppfølging

Sakens bakgrunn

A (klager) var gift med B (mor) fra 1998 til 2016. Mor hadde sønnen C (klagers stesønn). Stesønnen var 4 år da ekteskapet ble inngått. Klager var i praksis far for stesønnen, som ikke hadde kontakt med sin biologiske far. I 2018 søkte klager om å adoptere stesønnen, som da var 25 år. Mor samtykket ikke til adopsjon. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) Region Vest av slo søknaden fordi samtykke fra mor ikke forelå. Klager og stesønnen påklaget vedtaket. De gjorde blant annet gjeldende at vilkåret om at tidligere ektefelle må samtykke ved stebarnsadopsjon ikke kommer til anvendelse ved voksenadopsjon. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) opprettholdt 11. februar 2019 Bufetats vedtak. Som rettslig grunnlag for sitt vedtak viste Bufdir til ordlyden i adopsjonsloven § 13 om stebarnsadopsjon og § 16 om voksenadopsjon, merknadene til § 16 i Prop. 88 L (2016-2017) og til Barne- og likestillingsdepartementets rundskriv Q-1245 punkt 7.2.1. Bufdir mente at det av dette fulgte at mor til barnet, dvs. tidligere ektefelle og den som hadde hatt foreldreansvar inntil barnet fylte 18 år, også måtte samtykke etter at barnet var blitt myndig. Klager anmodet Bufdir om å omgjøre sitt vedtak, men Bufdir fulgte ikke anmodningen.

Klager brakte deretter saken inn til Sivilombudsmannen. Han anførte at Bufdirs forståelse av regelverket for voksenadopsjon ikke hadde hjemmel i lov, heller ikke hadde støtte i lovens formål eller forarbeider, og at det ikke var adgang til å oppstille et vilkår om samtykke i rundskriv.

Våre undersøkelser

Etter en gjennomgang av saksdokumentene fant vi grunn til å undersøke Bufdirs lovanvendelse. Vi ba Bufdir redegjøre nærmere for sitt grunnlag for å mene at samtykkevilkårene for stebarnsadopsjon i adopsjonsloven § 13 også gjorde seg gjeldende ved voksenadopsjon etter § 16. Vi ba spesielt om at Bufdir svarte på følgende spørsmål:

«I merknadene til § 16 i Prop. 88 L (2016-2017) er det poengtert at bestemmelsene i §§ 8, 9 tredje, fjerde og femte ledd samt 10 femte ledd og kapitlene om rettsvirkninger, saksbehandling og straff gjelder tilsvarende ved adopsjon av voksne. Hvor er det da i merknadene til § 16 at Bufdir mener det fremgår at samtykkevilkårene i § 13 også gjelder ved voksenadopsjon, det vil si etter at foreldreansvaret har falt bort? Hvilke holdepunkter gir adopsjonslovens formål, ordlyd og forarbeider for at samtykkevilkåret er ment å bestå etter at foreldreansvaret har falt bort?»

Bufdir svarte i brev 29. oktober 2019. Direktoratet viste til at ordlyden i adopsjonsloven § 13 om stebarnsadopsjon var generell. Dette tilsa at tidligere ektefelle måtte samtykke også ved voksenadopsjon. Hverken formålsbestemmelsen i § 1 annet ledd om voksenadopsjon, forarbeidene til adopsjonsloven 2017, Prop. 88 L (2016-2017), eller forarbeidene til de tidligere

Samtykkebestemmelsene i adopsjonsloven 1986, Ot.prp. nr. 71 (2000-2001) og Prop. 171 L (2012-2013), gav støtte for å tolke ordlyden i § 13 innskrenkende, slik at bestemmelsen kun får anvendelse ved adopsjon av mindreårige stebarn.

Direktoratet påpekte også at det som særpreger stebarnsadopsjon er at barnet etter adopsjonen får rettslig stilling som steforelderen og den nåværende eller tidligere ektefellens/samboerens felles barn, jf. adopsjonsloven § 24 annet ledd.

I tillegg viste Bufdir til Barne- og likestillingsdepartementets rundskriv Q-1245 punkt 7.2 om adopsjon av stebarn.

Bufdirs konklusjon var derfor at samtykkevilkåret i adopsjonsloven § 13 gjelder ved stebarnsadopsjon av voksne.

Ombudsmannens syn på saken

Det sentrale spørsmålet i saken er om vilkåret i adopsjonsloven § 13 annet ledd om at tidligere ektefelle må samtykke til stebarnsadopsjon etter skilsmisse, også gjelder ved adopsjon av stebarn som har fylt 18 år (voksenadopsjon), jf. lovens § 16.

1. Rettslig utgangspunkt

Adopsjon av barn over 18 år krever i utgangspunktet ikke samtykke fra den eller de som tidligere hadde foreldreansvar. Etter at barnet er myndig fra fylte 18 år har foreldrene ikke lenger foreldreansvar. Dette følger også motsetningsvis av adopsjonsloven § 10. Bestemmelsen fastslår at barn under 18 år ikke kan adopteres uten samtykke fra den eller dem som har foreldreansvaret.

Adopsjonsloven § 16 regulerer adopsjon av personer som har fylt 18 år (voksenadopsjon). Bestemmelsens første ledd lyder:

«En person som har fylt 18 år, kan adopteres bare hvis det er klart sannsynlig at adopsjonen vil bli til beste for personen. Adopsjonssøkeren må dessuten ha oppfostret personen i minst 6 år, med mindre andre særlige grunner taler for adopsjon. I vurderingen skal det legges særlig vekt på tilknytningen mellom søkeren og den som søkes adoptert, den familietilknytningen som måtte falle bort ved adopsjonen, og eventuelle søsken som søkeren skal adoptere samtidig.»

Adopsjonsloven § 13 regulerer stebarnsadopsjon. Stebarnsadopsjon innebærer i utgangspunktet at den ene i et par adopterer den andres barn. Det er imidlertid også adgang til stebarnsadopsjon etter skilsmisse og død. § 13 første og annet ledd lyder:

«Den ene ektefellen kan adoptere den andre ektefellens barn dersom den andre ektefellen samtykker. Den som søker om å få adoptere ektefellens barn, skal ha oppfostret barnet i

minst 5 år og ønske å oppfostre barnet videre. Når det er særlige grunner til det, kan det gjøres unntak fra kravet om oppfostringstid.

En skilt ektefelle kan med samtykke fra sin tidligere ektefelle adoptere dennes barn. En gjenlevende ektefelle kan adoptere sin avdøde ektefelles barn»

Av bestemmelsen fremgår det at det må foreligge samtykke fra adopsjonssøkers ektefelle, eller tidligere ektefelle dersom adopsjonen skjer etter skilsmisse.

2. Bakgrunn for bestemmelsene om stebarnsadopsjon

Adopsjon er i utgangspunktet forbeholdt tradisjonelle familiestrukturer. I forarbeidene til adopsjonsloven 2017, Prop. 88 L (2016-2017), uttalte departementet at det «[å] adoptere sammen innebærer å etablere en delt foreldrerolle overfor et barn. Selv om familiemønstrene er i endring, bør det fremdeles bare være søkere som utgjør et par som kan adoptere sammen». Det er derfor som hovedregel et krav om at bare ektefeller og samboere kan adoptere sammen.

Ved stebarnsadopsjon er det bare én som adopterer, men slik at resultatet likevel blir at barnet har to foreldre som er et par.

Fram til en lovendring i 2014 kunne en stefforelder bare adoptere sitt stebarn dersom vedkommende var gift med barnets forelder, og denne samtykket. I 2014 ble adgangen til å adoptere stebarn utvidet til også å gjelde etter skilsmisse og dødsfall. Kravet til samtykke fra barnets forelder gjaldt også etter skilsmisse. Ved stebarnsadopsjon etter skilsmisse ble dermed barnet «felles barn», men uten at foreldrene bodde sammen.

3. Lovens formål

Adopsjonsloven § 1 inneholder lovens formålsbestemmelse. Voksenadopsjon har fått en særskilt formålsbestemmelse i § 1 annet ledd. I Prop. 88 L (2016-2017), merknadene til adopsjonsloven § 1 står det:

«Formålsbestemmelsen skal i utgangspunktet dekke alle de ulike adopsjonstypene (for eksempel adopsjon av spedbarn, adopsjon av stebarn og internasjonal adopsjon). Men voksenadopsjon er likevel så særpreget at det er tatt inn en egen bestemmelse om dette i andre ledd.»

Grunnen til at formålet med voksenadopsjon ble tatt inn i et eget ledd i formålsbestemmelsen, var altså at departementet ønsket å gjøre tydelig oppmerksom på at voksenadopsjon skiller seg markant fra adopsjon av barn. Av samme grunn ble de materielle vilkårene som gjelder for voksenadopsjon regulert i en egen lovbestemmelse, § 16.

4. Lovens ordlyd

Verken ordlyden i adopsjonsloven § 16 om voksenadopsjon eller i § 13 om stebarnsadopsjon gir ett klart svar på spørsmålet om vilkåret om at tidligere ektefelle må samtykke ved stebarnsadopsjon i § 13 annet ledd også gjelder ved voksenadopsjon etter § 16. Etter ordlyden gjelder § 16 ved alle adopsjoner av voksne og vil dermed også kunne omfatte stebarnsadopsjon. Følgelig kan en ikke av ordlyden i § 16 utlede noe vilkår om samtykke ved stebarnsadopsjon av en person som har fylt 18 år. På den annen side er det i § 13 ikke direkte angitt at kravet til samtykke fra ektefelle eller tidligere ektefelle ikke også skal gjelde ved adopsjon av voksne.

Buudir mener at den generelle ordlyden i adopsjonsloven § 13 tilsier at bestemmelsen gjelder ved stebarnsadopsjon generelt, det vil si også der stebarnet er voksen. Fordi kravet til oppfostringstid etter § 13 og § 16 er forskjellig, mener direktoratet at kravet til 6 års oppfostringstid i § 16 må gå foran kravet om 5 års oppfostringstid i § 13. Buudir mener dette følger av prinsippet om at spesielle regler går foran generelle regler ved utilsiktet motstrid.

Selv om ordlyden i bestemmelsene ikke gir noe klart svar, er det etter ombudsmannens syn ingen direkte motstrid mellom adopsjonsloven § 13 og adopsjonsloven § 16. Det fremgår ikke av ordlyden i § 13 at bestemmelsen også kommer til anvendelse ved voksenadopsjon. Ordlyden i § 13 gjør det derimot mer nærliggende at den ikke kommer til anvendelse ved voksenadopsjon. I første ledd stiller loven krav om at «Den som søker om å få adoptere ektefellens barn, skal [...] ønske å oppfostre barnet videre.» Ved voksenadopsjon er et ønske om videre oppfostring av «barnet» ikke relevant. Også ulikheten i vilkåret om lengde av oppfostringstid i de to bestemmelsene, tilsier at ingen av vilkårene for stebarnsadopsjon i § 13 kommer til anvendelse ved voksenadopsjon.

5. Lovens forarbeider

Først ved adopsjonsloven fra 2017 ble det gitt en egen bestemmelse om adopsjon av voksne. I merknadene til formålsbestemmelsen i § 1, Prop. 88 L (2016-2017) ble begrunnelsen for en egen bestemmelse om voksenadopsjon i § 16 omtalt slik:

«Gjeldende adopsjonslov mangler en egen bestemmelse om adopsjon av voksne, men § 16 har fått en særskilt bestemmelse som angir de materielle vilkårene for adopsjon av voksne. Ved adopsjon av barn setter samfunnet opp en rettslig ramme som barnets fortsatte sosiale utvikling skal skje innenfor. Ved adopsjon av voksne har den sosiale utviklingen skjedd, og de involverte ønsker samfunnets aksept i form av å etablere rettslige bånd.»

Departementet poengterer her at § 16 angir de materielle vilkårene for adopsjon av voksne. I merknadene til § 16 er forståelsen av bestemmelsen omtalt slik:

«Bestemmelsen er ny. Adopsjon av voksne reiser særpregete spørsmål som gjør at denne adopsjonstypen bør skilles ut i en egen bestemmelse. Mens adopsjon av barn tar sikte på å gi barnet trygge oppvekstvilkår, er siktemålet med voksenadopsjon en rettslig bekreftelse av sosiale bånd som allerede har oppstått, hvor den som skal adopteres ikke lenger har behov for omsorg på samme måte som et barn. I tillegg kommer terminologiske spørsmål knyttet til

at adopsjonsloven gjennomgående omtaler den som skal adopteres som «barnet». Utgangspunktet er at de øvrige reglene i adopsjonsloven også gjelder for voksne, med mindre annet er sagt, eller følger av adopsjonstypens karakter (for eksempel adopsjon av spedbarn).

Selv om loven i flere bestemmelser bruker betegnelsen «barn» gjennomgående, må flere av bestemmelsene også komme til anvendelse på adopsjon av voksne. Bestemmelsene i §§ 8, 9 tredje, fjerde og femte ledd, 10 femte ledd, kapitlene om rettsvirkninger, saksbehandling og straff gjelder tilsvarende ved adopsjon av voksne. Ved adopsjon av voksne må «barn» i adopsjonsloven forstås som barn i vid forstand, altså noens avkom. Også voksne barn omfattes dermed av begrepet. Selve rettsvirkningen av adopsjon er den samme for adopterte barn og voksne: den adopterte går fra å være noens barn til å bli noen andres barn.»

Etter ombudsmannens syn taler omtalen her og i merknaden til § 1 for at bestemmelsen i § 16 må forstås som uttømmende å angi de materielle vilkårene for adopsjon av voksne. Det vises til begrunnelsen som er gitt for en egen bestemmelse. Selv om det sies at utgangspunktet er at øvrige regler i adopsjonsloven gjelder også for voksne, slik direktoratet har vist til, er det i opplistingen av bestemmelser som gjelder tilsvarende ikke vist til § 13. Det kunne man forvente dersom også § 13 skulle komme til anvendelse. Et krav om samtykke fra tidligere ektefelle ville være en vesentlig innskrenkning i de vilkårene adopsjonsloven § 16 ellers setter som vilkår for adopsjon av voksne. Særlig gjelder det da det fremgår i omtalen av gjeldende rett i Prop. 88 L (2016-2017) punkt 11.2 nest siste avsnitt at stebarnsadopsjoner utgjør en stor del av voksenadopsjonene:

«En relativt høy andel av [voksenadopsjonene] gjelder tidligere stebarn og fosterbarn som er blitt myndige. I og med at det ikke kreves samtykke fra opprinnelig forelder etter at stebarnet eller fosterbarnet har nådd myndighetsalder, forelderen har kun uttalerett etter adopsjonsloven § 7 tredje ledd, ligger gjerne forholdene til rette for adopsjon dersom «barnet» selv ønsker det.»

Selv om departementet i merknaden til § 16 også sier at «[u]tgangspunktet er at de øvrige reglene i adopsjonsloven også gjelder for voksne, med mindre annet er sagt, eller følger av adopsjonstypens karakter (for eksempel adopsjon av spedbarn).», slik direktoratet viser til, kan ikke dette i seg selv føre til at vilkårene i § 13 uten videre gjelder i tillegg til § 16. Det er særlig ikke grunn til en slik vidtrekkende tolkning når de konkrete bestemmelsene departementet viser til ikke følger av kapittel 3 der § 13 står, men av kapittel 2 om generelle vilkår for adopsjon og forhåndssamtykke til å adoptere.

Direktoratet har også pekt på departementets henvisning til at «[v]ed adopsjon av voksne må «barn» i adopsjonsloven forstås som barn i vid forstand, altså noens avkom», og at dette taler for at § 13 gjelder i tillegg til § 16. Etter ombudsmannens syn er dette å forstå som en ren terminologisk avklaring, og uten betydning for spørsmålet om forholdet mellom § 16 og § 13.

Etter ombudsmannens oppfatning tilsier også merknadene til § 13 i Prop. 88 L (2016-2017) at bestemmelsen skal forstås kun å gjelde stebarnsadopsjon av barn under 18 år. I merknadene står

det:

«Stebarnsadopsjon er den praktisk vanligste adopsjonstypen. Gjeldende adopsjonslov mangler en egen bestemmelse om vilkårene for stebarnsadopsjon, men denne adopsjonstypen følger forutsetningsvis av någjeldende § 5 b om samtykke fra den ene ektefellen/samboeren når den andre ektefellen/samboeren adopterer dennes barn. Paragrafen viderefører i hovedsak den praksis som adopsjonsmyndighetene har fulgt i saker om stebarnsadopsjon, men inneholder også noen endringer, se blant annet nedenfor om kravet til **oppfostringstid**. [...]. [Ombudsmannens utheving]

[...] Andre ledd viderefører regelen om stebarnsadopsjon etter tidligere ektefelles død og skilsmisse i gjeldende adopsjonslov § 5 b tredje ledd første punktum. Adgangen til stebarnsadopsjon ble utvidet til også å gjelde fraskilt og gjenlevende ektefelle ved lovendring 25. april 2014 nr. 13 i gjeldende adopsjonslov. Disse endringene var en oppfølging av Farskapsutvalgets (NOU 2009:5) og Hove-utvalgets (2009:21) forslag, som var begrunnet i hensynet til å sikre barna tilknytning til sine sosiale omsorgspersoner også etter at samlivet mellom disse var opphørt. [...]»

Departementet viser ved dette til videreføring av de bestemmelser som gjaldt etter adopsjonsloven fra 1986. Adopsjonsloven fra 1986 hadde ikke egne regler for voksne. Bestemmelsen i § 5 b som videreføres er med andre ord gitt med sikte på adopsjon av barn under 18 år. Ombudsmannen peker i tillegg på at dersom meningen var at vilkårene for stebarnsadopsjon i § 13 også skulle gjelde ved adopsjon av voksne, ville det være nærliggende å omtale de ulike kravene til oppfostringstid ved adopsjon av henholdsvis voksne stebarn og stebarn under 18 år.

I Prop. 88 L (2016-2017) punkt 11.2 om gjeldende rett ved voksenadopsjon står det:

«Opprinnelige foreldre trenger ikke å samtykke til adopsjon, men skal uttale seg på lik linje med foreldre uten foreldreansvar i saker som gjelder adopsjon av mindreårige, jf. lovens § 7 tredje ledd. Opprinnelige foreldre kan ikke avskjære adopsjon, og adopsjonsmyndighetene må vurdere konkret hvilken vekt opprinnelig forelders protest skal ha, jf. Q-1045 s. 21-22. Ved stebarnsadopsjon etter adopsjonsloven § 5 b, må søkers ektefelle eller samboer samtykke til adopsjon.»

Bufdir mener departementet i siste setning bekreftet at det etter adopsjonsloven 1986 var krav om at søkers ektefelle eller samboer måtte samtykke til stebarnsadopsjon av voksne stebarn. Ombudsmannen vil til dette påpeke at denne setningen omtaler søkers *ektefelle eller samboer*. Forholdet til søkers *tidligere* ektefelle eller samboer er ikke omtalt. Dette kan ha sammenheng med at departementets omtale synes direkte hentet fra NOU 2014:9 om ny adopsjonslov. Den ble avgitt omtrent samtidig med at lovendringen som åpnet for adopsjon etter skilsmisse trådte i kraft. Det ser med andre ord ut til at oppfatningen da var at det ved adopsjon av ektefelles barn i et eksisterende ekteskap, var nødvendig med samtykke fra ektefellen også der barnet var over 18 år. Hvorvidt dette var en korrekt forståelse av gjeldende rett etter dagjeldende adopsjonslov, behøver

ikke ombudsmannen ta stilling til. Slik ombudsmannen ser det, er dette uansett ikke av vesentlig betydning for forståelsen av gjeldende rett nå. Som kjent ble det gitt en ny lov i 2017 der vilkårene for voksenadopsjon er fastsatt i § 16.

Ombudsmannen kan ikke se at det i forarbeidene til gjeldende adopsjonslov er holdepunkter for at det har vært lovgivers hensikt å gi en adopsjonssøkers fraskilte ektefelle «vetorett» ved adopsjon av voksne stebarn. Det vises særlig til proposisjonens punkt 11.2 om dagjeldende rett ved voksenadopsjon som er sitert over, der det fremheves at *«[i] og med at det ikke kreves samtykke fra opprinnelig forelder etter at stebarnet [...] har nådd myndighetsalder, [...] ligger gjerne forholdene til rette for adopsjon dersom «barnet» selv ønsker det»*.

Når barnet er myndig og foreldreansvaret er falt bort, har med andre ord ikke opprinnelige foreldre «vetorett» til en voksenadopsjon som bryter «barnets» rettslige bånd til en selv. Et særskilt samtykkekrav fra tidligere ektefelle ved stebarnsadopsjon, gjelder samtykke til en adopsjon som bryter «barnets» rettslige bånd til den andre forelder. Steforelder blir i så fall adoptivforelder i stedet for den forelder som ikke var tidligere ektefelle. Etter ombudsmannens syn har det formodningen mot seg at den forelder som beholder sin foreldrestatus, ved voksenadopsjon, skal kunne ha «vetorett» i forhold til adopsjon som bryter de rettslige båndene til den andre av de opprinnelige foreldrene. En slik konsekvens kunne man i alle fall vente var omtalt.

6. Forarbeidene til tidligere lov

Buudir mener at krav om samtykke fra tidligere ektefelle etter adopsjonsloven § 13 er noe annet enn kravet om samtykke fra den som har foreldreansvar, og derfor også gjelder ved adopsjon av voksne. Direktoratet mener dette underbygges i forarbeidene til adopsjonsloven 1986.

I Ot.prp. nr. 71 (2000-2001) punkt 3.2 er sammenhengen mellom vilkåret om ektefellens samtykke til stebarnsadopsjon og vilkåret om samtykke fra foreldre som har foreldreansvaret beskrevet slik:

«Det følger av adopsjonsloven § 7 første ledd at den som er under 18 år ikke kan adopteres uten samtykke fra den eller dem som har foreldreansvaret. Vanligvis vil den ektefellen som skal samtykke etter § 5, bestemmelsen om stebarnsadopsjon, ha (del i) foreldreansvaret. For denne forelderens vedkommende vil samtykke etter de to bestemmelsene i adopsjonsloven § 5 og § 7 være sammenfallende. Dersom barnets andre forelder også har del i foreldreansvaret, er vedkommendes samtykke nødvendig for at adopsjonen skal komme i stand. En forelder som har del i foreldreansvaret kan således forhindre en stebarnsadopsjon.»

I Bufdirs svarbrev fremgår at direktoratet mener at når departementet her skrev at den ektefellen som skulle samtykke *«vanligvis vil ha (del i) foreldreansvaret»*, så bekreftet dette at samtykkevilkåret også skulle gjelde ved voksenadopsjon.

Ombudsmannen forstår ikke ovennevnte avsnitt slik. Det synes mer nærliggende å anta at departementet her ville poengtere at samtykkereglene i §§ 5 og 7 langt på vei overlappet hverandre ved stebarnsadopsjon av barn under 18 år, men ikke helt. Hvis barnet også før stebarnsadopsjonen

hadde to foreldre med foreldreansvar, fulgte det av § 7 at stebarnsadopsjonen ikke kunne gjennomføres uten at den forelder som barnet ikke bodde sammen med, samtykket. For den forelder som barnet bodde sammen ville samtykke etter bestemmelsene i §§ 5 og 7 som den store hovedregel være sammenfallende. Men helt unntaksvis, hvis den forelder som det mindreårige barnet bodde sammen med ikke hadde del i foreldreansvaret (det hender f. eks. at en foreldre fraskriver seg foreldreansvaret på grunn av alvorlig sykdom), var det etter § 7 likevel nødvendig med denne forelders samtykke til stebarnsadopsjon.

7. Betydningen av adopsjonsloven § 24 annet ledd

Til støtte for sitt syn viste Bufdir også til at stebarnsadopsjon er særpreget ved at barnet etter adopsjon får rettslig stilling som steforelder og den nåværende eller tidligere ektefelles/samboers felles barn, jf. adopsjonsloven § 24 annet ledd. Det særlige samtykkevilkåret i § 13 er etter Bufdirs vurdering følgelig knyttet til at den ene forelder etter adopsjonen skulle dele foreldrerollen for sitt særkullsbarn med sin nåværende eller tidligere ektefelle/samboer. Det generelle samtykkevilkåret i adopsjonsloven § 10, var derimot knyttet til foreldreansvaret.

Adopsjonsloven § 24 gjelder virkningen av adopsjonen, dvs. barnets rettsstilling etter adopsjonen. Bestemmelsen har etter ombudsmannens vurdering neppe relevans for tolkningsspørsmålet om samtykkevilkårene ved stebarnsadopsjon etter § 13 også gjelder etter at «barnet» har fylt 18 år og foreldreansvaret har falt bort.

Med foreldreansvaret følger en tidsavgrenset rett til å bestemme over barn i personlige forhold. Foreldreansvaret deles i mange tilfelle mellom foreldre som ikke bor sammen. Når barnet fyller 18 år faller foreldreansvaret bort, og med det også retten til å bestemme over «barnets» personlige forhold. Det som blir igjen av innholdet i foreldrerollen når foreldreansvaret er falt bort, er ikke regulert i adopsjonsloven. Foreldrerollen kan neppe anses å være «på deling» mellom foreldre til voksne barn. Voksne barn vil normalt selv legge premissene for innholdet i hver av foreldres «foreldrerolle».

8. Rundskriv Q-1245 – Retningslinjer til adopsjonsloven

Som rettslig grunnlag for sitt standpunkt har Bufdir også vist til retningslinjer gitt av Barne- og likestillingsdepartementet juni 2018 – rundskriv Q-1245 punkt 7.2 om adopsjon av stebarn. Bufdir viste spesielt til at det i punkt 7.2.1 står at «*Kravet om samtykke fra ektefellen eller samboeren gjelder også hvis stebarnet er voksen og ved stebarnsadopsjon etter samlivsbrudd*».

Ombudsmannen er enig i at retningslinjene her synes å stille krav om samtykke fra tidligere ektefelle også ved voksenadopsjon etter samlivsbrudd. Det er derfor her naturlig å minne om at slike retningslinjer normalt har begrenset rettskildemessig vekt. Retningslinjene kan uansett ikke forstås i strid med det som følger av loven. Etter ombudsmannens syn er det ikke dekning for å stille et slikt samtykkekrav i adopsjonsloven. Det vises til drøftelsen over.

Konklusjon

Ombudsmannen mener at det ved voksenadopsjon etter adopsjonsloven § 16 ikke kan stilles vilkår om samtykke fra tidligere ektefelle som er forelder til «barnet» i saken.

Ombudsmannen ber Bufdir behandle saken på nytt. Videre ber ombudsmannen om å bli underrettet om resultatet av den fornyede klagesaksbehandlingen ved kopi av underretning til klager innen tre måneder.

Ombudsmannen forutsetter at Bufdir behandler fremtidige saker om voksenadopsjon i tråd med ombudsmannens forståelse av adopsjonsloven § 16 i saken her.

Ombudsmannen vil anmode Barne- og familiedepartementet om å redigere Rundskriv Q-1245 slik at retningslinjene om adopsjon av voksne stebarn blir i tråd med ombudsmannens forståelse av adopsjonsloven § 16.

17.6.2020 (2019/3344)

Forvaltningens oppfølging

Bufdir opphevet sitt vedtak som ugyldig og sendte saken tilbake til Bufetat Region Vest for ny behandling. Direktoratet sendte også brev til regionene i Bufetat med pålegg om at regionskontorene skulle behandle fremtidige saker om voksenadopsjon i tråd med ombudsmannens rettsforståelse. Bufdir opplyste om at de ville følge opp ombudsmannens anmodning om å revidere Q-1245 slik at retningslinjene om adopsjon av voksne ble i samsvar med ombudsmannens uttalelse.